

Nr 106.

Av herr **Thelin**, om förändring i vissa fall av samrealskola till gossrealskola.

Genom riksdagens beslut 1927 om läroverksreformen fastställdes organisationen av läroverken. Villkor för organisationens genomförande var, att vederbörande kommun skulle förklara sig villig att tillhandahålla nödiga lokaler. År 1928 fattade riksdagen beslut om de kommunala flickskolorna. Även vid inrättandet av kommunal flickskola måste kommunen åtaga sig byggnadsplikten. För åtskilliga kommuner, där enligt beslut av år 1927 samläroverk skall inrättas och där jämväl behov av kommunal flickskola förefinnes, kunna kommunens förpliktelser bli mycket betungande. Det är därför naturligt, att man vid bedömandet av framlagda kostnadsförslag gjort sig den frågan, huruvida en organisation av undervisningsväsendet i mindre och medelstora städer, vilken medför så stora utgifter, verkligen kan vara behövlig. Man har vid förfrågan hos sakkunniga och erfarna läroverkslärare fått det svaret, att flickornas behov av högre undervisning skulle i många av dessa mindre och medelstora städer vara tillräckligt tillgodosett genom den kommunala flickskolan och att upplåtandet av realskolans båda linjer jämväl för flickorna skulle vara obehövligt. Genom att förändra samrealskolan på den ena eller båda linjerna till enbart gosskola skulle påtagligen icke obetydliga besparingar kunna göras. Då sålunda på dessa platser inrättandet av såväl samrealskola som kommunal flickskola innebär en onödigt dyr överorganisation och då därtill denna anordning öppnar en oproportionerligt större möjlighet för flickorna än för gossarna till den högre undervisningen till förfång för gossarna, så har den frågan framkommit, huruvida det icke skulle vara lämpligt att åtminstone försöksvis tills vidare förändra samrealskola till en gosskola.

Man kan häremot erinra, att om ett samhälle ej anser sig ha råd att ha utom samläroverket jämväl en kommunal flickskola, så får det avstå från den senare. Det är emellertid uppenbart, att om man tidigare under en längre tid haft en högre flickskola och denna visat sig fylla ett behov, man ogärna ser, att denna undervisning för flickorna skall upphöra. Vidare må framhållas, att samrealskolan icke ersätter den högre flickskolan mera än till en mycket begränsad del. Däremot kan den kommunala flickskolan genom anordnande av särskild undervisning för de flickor, som önska övergå till gymnasiet, tillgodose det behov, som samrealskolan avser att fylla för de flickor, som ämnat fortsätta i gymnasiet.

Om man är av den meningen, att samrealskola och kommunalflickskola på någon plats innebära en dyr överorganisation och att inskränkning bör ifrågasättas, så synes därför ingen annan möjlighet föreligga än samrealskolans förändring till gossrealskola.

Det förefaller, som om denna uppfattning skulle äga stöd i riksdagens ståndpunktstagande till flickundervisningen.

De särskilda sakkunniga, vilka utarbetat det förslag, som låg till grund för den k. propositionen om de kommunala flickskolorna år 1928, angåvo den kommunala flickskolans ändamål vara att bereda kvinnliga lärjungar, som genomgått folkskola, anordnad enligt någon av denna skolas A- eller B-former och omfattande minst sexårig lärokurs eller vunnit motsvarande kunskaper, tillfälle att inhämta ett högre mått av allmän medborgerlig bildning med hänsyn tagen till den kvinnliga ungdomens egenart och därvid tillika i större eller mindre utsträckning förbereda lärjungarna för praktisk verksamhet, särskilt inom hemmets område.

Departementschefen erinrade, hurusom den högre flickskolan erbjöde den kvinnliga ungdomen en efter dess anlag och studiehåg lämpad obruten studiegång, vilken, på samma gång den gåve flickorna en god allmänbildning som grundval för olika arbetsuppgifter ute i samhället, även tillgodosåge kraven på deras utbildning för hemmets särskilda behov och vilken i de olika skolklasserna lämpligt avpassas med hänsyn till deras fysiska och psykiska utveckling. Vidare framhåller departementschefen, att när riksdagen avsett, att den kommunala flickskolan skulle hava till uppgift att tillvarataga den bildningstyp, som den högre flickskolan hos oss av ålder företrätt, det uppenbarligen vore fråga om upprättandet av en skolform, som i väsentliga avseenden hade ett annat mål än realskolan. Skulle man verkligen lyckas åstadkomma en skolform, som utgåve sig för att hava övertagit flickskolans uppgifter men vars huvudsakliga mål i verkligheten sammanföle med realskolans, då låge den faran nära, att en dylik skolform genom den förebildliga betydelse, den lätteligen kunde få, komme att leda till den nuvarande flickskolans försvinnande. Då departementschefen höll före, att detta skulle vara till bestämd förlust för vårt undervisningsväsen, hade han ansett det vara av vikt att från början klargöra olikheten mellan den kommunala flickskolans och realskolans mål.

Riksdagen anslöt sig till denna uppfattning, såsom framgår av riksdagens skrivelse nr 356. Det heter där: "Den kommunala flickskolans allmänna uppgift bör enligt riksdagens mening vara att i den utsträckning, förhållandena det medgiva, tillgodose den speciella kvinnliga skolutbildning, som varit och är den privata högre flickskolans huvuduppgift." Riksdagen framhåller vidare i samma skrivelse den fördel, som är förenad med denna skolform därigenom att genom en långsammare och för flickorna mera lämpad skolgång skulle givas dem såväl en god allmänbildning såsom grundval för olika samhällsuppgifter i samhället som även en utbildning för hemmens särskilda behov.

Det heter slutligen i riksdagsskrivelsen: "Då det bör vara ett allmänt samhällsintresse att stödja strävandena till underlättande av en dylik utbildningsväg för den kvinnliga ungdomen och det föreliggande förslaget synes riksdagen i möjligaste utsträckning taga sikte på detta mål, har riksdagen ansett sig böra besluta upprättande av kommunala flickskolor i huvudsaklig överensstämmelse med vad Eders Kungl. Maj:ts förslag innebär och riksdagen i det följande kommer att angiva."

Även 1929 års riksdag synes ansluta sig till den uppfattning, som 1928 års riksdag givit uttryck åt beträffande den högre flickundervisningen, då den i sin skrivelse till Kungl. Maj:t (nr 8 A) framhåller, att avvecklingen av de högre flickläroverken bör ske med försiktighet, så att dessa läroanstalter icke försättas i trångmål.

Då nu faktiskt på en del platser svårigheter yppat sig att inrätta kommunala flickskolor, därför att kommunernas förpliktelser för den högre undervisningen medfört större utgifter än man beräknat, så är det begripligt, att man där med bekymmer befarar, att det icke skall bli möjligt att bibehålla denna undervisningsform. Alla, som dela riksdagens mening, att "det bör vara av allmänt intresse att stödja strävandena till underlättande av en dylik utbildningsväg för den kvinnliga ungdomen", söka helt naturligt efter utvägar att rädda den. En sådan utväg vore otvivelaktigt det här berörda förslaget att tillsvidare omändra samrealskolan till gosskola.

Man skulle genom en sådan anordning bli i tillfälle att pröva sig fram och bättre anpassa sig efter de lokala behoven. Ur ekonomisk synpunkt äro fördelarna påtagliga. Ur pedagogisk synpunkt torde icke någon invändning kunna göras. Villkor för bifall till framställning härom skulle vara, att skolöverstyrelsen haft tillfälle att pröva lämpligheten. Man kan förutsätta, att skolöverstyrelsen kommer att tillse, att om behov verkligen visar sig föreligga, den ursprungligen beslutade organisationsformen även kommer till utförande.

Det skulle under sådana omständigheter endast vara fråga om att lämna kommun möjlighet att få frågan om en lokal och tillfällig begränsning av undervisningsorganisationen underställd Kungl. Maj:ts prövning i sådana fall, då man riskerar en överorganisation med onödiga utgifter för det allmänna. Med hänsyn till de icke obetydliga utgifter, som åligga kommunen för dessa ändamål, kan det icke anses obilligt, att den tillerkännes rätt att påkalla en revision för att få sina utgifter begränsade till det oundgängligen nödvändiga. En sådan rätt skulle tvärtom stå i god överensstämmelse med den sunda sparsamhetssträvan, som det bör vara statsmakternas uppgift att stödja och främja.

Då enligt min mening sålunda starka ekonomiska och pedagogiska skäl tala för den av mig föreslagna anordningen och då några vägande betänkligheter däremot icke synas vara att anföra, får jag hemställa,

- att riksdagen måtte besluta,
- att Kungl. Maj:t tillerkännes rätt att på ansökan av kommun, i vilken samläroverk inrättats och som beslutat inrättande av kom-

munal flickskola med undervisning för övergång till gymnasiet, samt efter skolöverstyrelsens hörande medgiva, att samläroverkets realskolelinjer, endera eller båda, må, med undantag för de flickor, som redan äro antagna i realskolan, tillsvidare och till dess Kungl. Maj:t annorledes beslutar hållas öppna allenast för gossar.

Stockholm den 21 januari 1931.

Arvid Thelin.
